

Maksātspējas kontroles dienests

PAR SANKCIJU PIEMĒROŠANU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA ADMINISTRATORA DARBĪBĀ

Informatīvais materiāls

SATURS

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI	3
IEVADS	4
1. Sankciju ievērošana administratora darbībā	5
1.1. Sankciju adresāti, attiecināmība.....	5
1.2. Administratora pienākums ievērot un izpildīt sankcijas, sankciju risku novērtējums un iekšējās kontroles sistēma	7
1.3. Sankcijas un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana	9
2. Sankciju piemērošana juridiskās personas maksātnespējas procesā.....	10
2.1. Maksājumu veikšana	12
2.2. Aktīvu atsavināšana	12
2.3. Sankcionēts kreditors	13
2.4. Depozīta saņemšana.....	14
3. Ziņošana.....	15
4. Noderīgas saites.....	16
KOPSAVILKUMS	17

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

Administrators – maksātnespējas procesa administrators

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

ES – Eiropas Savienība

FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija

FID – Finanšu izlūkošanas dienests

IKS – iekšējās kontroles sistēma

Noteikumi Nr. 126 – Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2020. gada 11. augusta normatīvie noteikumi Nr. 126 "Sankciju riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi"

Novēršanas likums – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums

OFAC – Office of Foreign Assets Control jeb Amerikas Savienoto Valstu Ārvalstu aktīvu kontroles birojs

PLG – patiesais labuma guvējs

Regula – Padomes Regula (ES) Nr. 269/2014 (2014. gada 17. marts) par ierobežojošiem pasākumiem attiecībā uz darbībām, ar ko tiek grauta vai apdraudēta Ukrainas teritoriālā integritāte, suverenitāte un neatkarība

Sankciju likums – Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums

IEVADS

Šis informatīvais materiāls ir izstrādāts ar mērķi veicināt administratoru izpratni par starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju ievērošanu un veicināt vienveidīgu praksi to piemērošanā.

Informatīvajā materiālā ir sniegts ieskats par starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju adresātiem un attiecināmību, administratora pienākumiem, lai nodrošinātu sankciju ievērošanu un izpildi, kā arī atsevišķiem sankciju piemērošanas aspektiem juridiskās personas maksātnespējas procesā.

Informatīvajam materiālam ir informatīvs raksturs. Tiesību akti neparedz Maksātnespējas kontroles dienesta tiesības sniegt oficiālu skaidrojumu par sankciju piemērošanu.

1. SANKCIJU IEVĒROŠANA ADMINISTRATORA DARBĪBĀ

Sankcijas ir ārpolitikas instruments, ko var piemērot pret valsti, režīmu, vienību vai personu (fizisku vai juridisku) ar mērķi novērst starptautisko tiesību pārkāpumu, atbalstīt cilvēktiesību ievērošanu un stiprināt starptautisko drošību.¹

Saskaņā ar Sankciju likuma 11. pantu saistošas un tieši piemērojamas Latvijas Republikā ir ANO Drošības padomes rezolūcijās noteiktās finanšu un civiltiesiskās sankcijas un ES regulās noteiktās sankcijas. Latvijai ir tiesības noteikt arī nacionālās sankcijas.² Tāpat atbilstoši FKTK noteiktajiem kritērijiem³ publiskajos iepirkumos, tiesas nolēmumu izpildē un finanšu darījumos ir saistošas arī OFAC noteiktās sankcijas.

1.1. Sankciju adresāti, attiecināmība

Sankciju likuma 1. panta 4. punktā noteikts, ka sankciju subjekts ir starptautisko publisko tiesību subjekts, fiziskā vai juridiskā persona vai cits identificējams subjekts, attiecībā uz kuru noteiktas starptautiskās vai nacionālās sankcijas. Proti, sankcijas var tikt piemērotas:

- 1) juridiskām un fiziskām personām, kas iekļautas sankciju sarakstos;
- 2) juridiskām personām, kas tieši vai netieši pieder sankciju subjektiem;
- 3) juridiskām personām, kuras tieši vai netieši kontrolē sankciju subjekts;
- 4) precēm un pakalpojumiem, ja noteiktas tā saucamās sektorālās sankcijas;
- 5) valstīm un teritorijām.⁴

No minētā izriet, ka sankciju tvērumš var būt ļoti plašs – administratoram jāņem vērā, ka sankcijas var būt attiecinātas gan uz valstīm un teritorijām, gan personām (fiziskām un juridiskām), un arī uz noteiktām precēm un pakalpojumiem. Sankcijas var būt attiecinātas uz jebkuru maksātnespējas procesā iesaistīto personu, tāpat var būt situācijas, kad maksātnespējas procesā iesaistītās personas nav sankcionētas, bet parādniekam piederošā manta ir sektorālo sankciju objekts. Sankcijām ir raksturīgi ierobežojumi ar norādi "netieši", kas nozīmē, ka pēc būtības tiek vērtēts gala preces saņēmējs vai faktiskais labuma saņēmējs, nevis formāli norādītā persona (ekonomiskā būtība pāri juridiskajai formai).

Jāatceras, ka OFAC un ES sektorālās sankcijas ir atšķirīgas. ES sektorālās sankcijas ir definētas regulās, aizliedzot noteiktus darījumus vai darbības, bet bieži vien tajās nav minētas konkrētas

¹ Informatīvais materiāls (vadlīnijas) sankciju efektīvai ieviešanai Latvijā. 1. lpp. Ārlietu ministrija. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/3137/download>, aplūkots 20.07.2022.

² Sankciju likuma 3. pants.

³ Sankciju likuma 13. panta ceturtā daļa; Normatīvo noteikumu Nr. 126 15. punkts.

⁴ Sankciju riska efektīva pārvaldīšana publiskajā sektorā. Saiva Krastiņa, Valsts administrācijas skola, 16.03.2022. Nav publiski pieejams.

personas (ar dažiem izņēmumiem). Savukārt, OFAC sektorālās sankcijas ir vairāk standartizētas (non-SDN) un bieži min arī personu identificējošu informāciju. OFAC sektorālajās sankcijās minētās personas nav uzskatāmas par tikpat ierobežotām kā individuāli sankcionētās personas (SDN), tomēr attiecībā uz sektorālajās sankcijās minētām personām jāvērtē, kāda sadarbība ar viņām ir aizliegta. Parasti tie būs jauni aizdevumi (rēķina samaksas atlikšana var ietilpt šajā jēdzienā), daļa juridisko pakalpojumu, ieguldījumi kapitālā u.c. Šo informāciju var iegūt, atverot OFAC sankciju skrīninga rezultātā norādīto direktīvu, kas pieejama OFAC mājaslapā.

Par juridisko personu īpašumtiesībām un kontroli.

Kritērijs, kas jāņem vērā, izvērtējot, vai juridiska persona atrodas sankciju subjekta īpašumā, ir tas, ka tam no juridiskas personas īpašumtiesībām pieder vairāk nekā 50 % ES noteikto sankciju gadījumā⁵ un vismaz 50% OFAC noteikto sankciju gadījumā,⁶ vai vairākumu noteicošās tiesības. Gadījumā, ja sankcionēts ir juridiskās personas PLG, tad kontrole tiek prezumēta. Jāņem vērā, ka 50% noteikumam ES sankcijās pret Krieviju (citās ES sankciju programmās Eiropas Komisija nav sniegusi šādu skaidrojumu) un OFAC sankcijās tiek piemērota agregācijas un kaskādes metode. Piemēram, ja SIA "A" tieši vai netieši pieder 5 citām juridiskām personām katrai pa 24% un vismaz divas no tām ir sankcionētas, arī pati SIA "A" ir sankcionēta.

Izvērtējot, vai persona kontrolē sabiedrību, ir jāvērtē šīs personas:

- 1) tiesības iecelt vai atcelt juridiskas personas lēmējinstiūcijas;
- 2) iespējas izmantot juridiskas personas aktīvus;
- 3) tiesības uzņemt juridiskās personas finansiālo atbildību;
- 4) ietekmi uz komercdarbību un ar to saistīto lēmumu pieņemšanu;
- 5) tiesības īstenot komercdarbības uzraudzību.

Tāpat juridiska persona vai veidojums var kļūt par sankciju subjektu ne tikai tādēļ, ka tas iekļauts sankciju sarakstā, bet pamatojoties uz to, ka tas pieder vai to kontrolē fiziska vai juridiska persona, kura iekļauta sankciju sarakstā. Vērtējot sankciju piemērojamību, jāņem vērā arī ES regulās noteiktais jurisdikcijas princips, proti, ka Latvijā reģistrēta subjekta rīcība trešajās valstīs arī tiek vērtēta no ES sankciju viedokļa pat, ja darījums slēgts vai noticis ārpus ES.

Būtiskākais princips, kas jāņem vērā, piemērojot sankcijas, sevišķi neskaidros un nestandarta gadījumos – sankciju mērķis ir liegt sankciju subjektam un ar to saistītajām personām jebkādu tiešu vai netiešu piekļuvi saimnieciskajiem un finanšu resursiem. Darbs un pakalpojumi sankciju subjektu labā var nozīmēt to, ka šīm personām tiek darīti pieejami saimnieciskie resursi. Līdz ar to administratora pienākums ir katrā konkrētā gadījumā rūpīgi izvērtēt, vai viņš ar savu rīcību nedara pieejamus saimnieciskos resursus sankciju subjektam.

⁵ Ierobežojošo pasākumu (sankciju) īstenošanas un izvērtēšanas pamatnostādnes ES kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā. 04.05.2018. 55.a-c punkts.

Pieejams: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5664-2018-INIT/lv/pdf>, aplūkots 21.07.2022.

⁶ ES un NATO dalībvalstu nacionālās sankcijas. Publicēts 26.06.2021. Ārlietu ministrija. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/es-un-nato-dalibvalstu-nacionalas-sankcijas>, aplūkots 24.08.2022.

1.2. Administrators pienākums ievērot un izpildīt sankcijas, sankciju risku novērtējums un iekšējās kontroles sistēma

Administrators pienākums ievērot un izpildīt sankcijas izriet no Sankciju likuma 2. panta otrās daļas, kur noteikts, ka **Sankciju likums attiecas uz visām personām, un tām ir pienākums ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas**. Efektīva sankciju ievērošana un izpilde balstāma uz trim pīlāriem: (1) sankciju skrīningu (*screening*, subjektu pārbaude sankciju sarakstu meklētājos u.c.), (2) efektīvu risku novērtējumu un IKS, (3) regulējošo normatīvo aktu pārzināšanu un administrators izpratni par sankciju jautājumiem, kas sevī ietver nepārtrauktu izglītošanos šajā jomā.

Sankciju skrīnings ir fiziskas vai juridiskas personas pārbaude sankciju sarakstos jeb to meklētājos. Svarīgi saprast, ka šajos meklētājos var atrast tikai tās personas, kuras pašas ir iekļautas sankciju sarakstos, bet tajos nevar atrast sankciju subjektus, kas par tādiem ir kļuvuši, pamatojoties uz personas īpašumtiesībām vai kontroli. Piemēram, ja pers. A ir iekļauta sankciju sarakstā un tai pieder SIA "B", tad SIA "B"

ir atzīstams par sankciju subjektu, bet sankciju meklētājos šī persona nebūs atrodama.

Jāatzīmē, ka visi sankciju meklētāji ir ar informatīvu raksturu, juridiski saistošs ir tikai tiesību aktu teksts. Izvēloties meklētāju, jāņem vērā, ka to darbības principi ir atšķirīgi. Svarīgi izprast, vai meklētājs izmanto, piemēram, fonētisko metodi, transliterāciju vai pilnu vai daļēju sakritību. Piemēram, Lursoft bezmaksas sankciju meklētājs un FID sankciju meklētājs darbojas atšķirīgi.

Veicot sankciju skrīningu, būtiska ir negatīvās informācijas analīze publiskajā telpā (internets, mediji u.c.), jo bieži vien persona pār juridisku personu īsteno netiešu kontroli caur nominālām personām (fiktīva daļu pārdošana, saglabājot kontroli).

Finanšu izlūkošanas dienesta mājas lapā ir atrodams sankciju meklētājs, kas meklē Latvijas Republikas, ES un ANO noteiktās sankcijas. Saite: <https://sankcijas.fid.gov.lv/>.

ES noteiktās sankcijas iespējams meklēt arī šeit: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>.

OFAC noteiktās sankcijas ir meklējamas šeit: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov>.

Lai nodrošinātu sankciju izpildi, sankciju skrīnings veicams neatkarīgi no riska novērtējuma, darījumu summas un klienta riska – tāpat vienmēr un neatkarīgi no jebkādiem apstākļiem (*Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2021. gada 21. decembra ieteikumi Nr. 169 "Ieteikumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmas izveidei un klientu izpētei", 17. punkts*). Sankciju skrīningu veic pirms katra darījuma, kas ietver finanšu līdzekļus, kā arī IKS definētā laikā neatkarīgi no darījuma.

Administratoram ir jāspēj atpazīt sankciju apiešanas tipoloģijas. Piemēram, preču plūsmas vai naudas plūsmas, izmantojot trešās personas, tai skaitā tikko dibinātas juridiskās personas, pēkšņi

mainot plūsmas. Apiešanā bieži izmanto ieskaitu, cesijas, dokumentu viltošanu, fiktīvu akciju pārdošanu, čaulas uzņēmumus, nominālas personas. Detalizētāk skatīt FID apkopotos pret Krieviju noteikto sankciju apiešanas indikatorus.⁷

Sankciju pret Krieviju gadījumā nedrīkst fokusēties tikai uz divējāda lietojuma vai militāras nozīmes precēm, jo sankcijām ir pakļautas preces, ar kurām darboties var ikviens Latvijas uzņēmums (koks, bitumens, tērauds, šampanietis, zirgi, transportlīdzekļi) un neatkarīgi no otras darījuma puses pakļautības sankcijām.

Lai gan no Sankciju likuma tieši neizriet administratora pienākums **veikt sankciju risku novērtējumu un izveidot IKS**⁸, bez tiem nav iespējams efektīvi un sankciju būtībai atbilstoši pārvaldīt ar sankcijām saistītos riskus un ievērot tās.

Sankciju risku novērtējums ir nepieciešams, lai administrators atbilstoši savam darbības veidam noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai piemītošo sankciju risku. Sankciju risku novērtējuma viens no galvenajiem uzdevumiem ir identificēt riskus, kas saistīti ar iespējamo sankciju regulējuma "apiešanu", kur sankciju skrīnings ir nepietiekams, lai nodrošinātu efektīvu sankciju regulējuma ievērošanu. Lai gan sankciju un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riski ir atšķirīgi (skat. 1.3. sadaļu), novērtējumu var veikt vienlaicīgi un šo abu risku novērtējumu apvienot vienā dokumentā.⁹

Pamatojoties uz sankciju risku novērtējumu, administratoram ir jāizstrādā sankciju IKS. IKS ir pasākumu kopums, kas ietver uz sankciju izpildes nodrošināšanu vērsta darbības.¹⁰ IKS jābūt efektīvai un neatkarīgai, pievēršot uzmanību arī tam, lai IKS nodrošinātu, ka normatīvo aktu prasības konsekventi un vienādi tiek izpildītas attiecībā uz visiem klientiem un sadarbības partneriem.¹¹

Svarīgi ir IKS tekstu veidot viegli uztveramu, skaidru, lakonisku, nepārprotamu, viennozīmīgu un praksē ērti pielietojamu.

⁷ Pret Krieviju noteikto sankciju apiešanas indikatoru. Finanšu izlūkošanas dienests. Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/2022/Pret_Krieviju_noteikto_sankciju_apiesanas_indikatoru.pdf, aplūkots 04.11.2022.

⁸ Lai gan Sankciju likums tieši neparedz administratora pienākumu veikt sankciju riska novērtējumu, no Novēršanas likuma 4. panta trešās daļas 2. punkta un ceturtās daļas izriet administratora pienākums pārbaudīt, vai personai ir noteiktas sankcijas. Līdz ar to pēc būtības administratoram jāveic no Sankciju likuma izrietošie pienākumi arī kā Novēršanas likuma subjektam.

⁹ Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2021. gada 21. decembra ieteikumi Nr. 169 "Ieteikumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmas izveidei un klientu izpētei", 18. punkts.

Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/7315/download>, aplūkots 21.07.2022.

¹⁰ Sankciju likuma 13.¹ panta otrā daļa.

¹¹ Sankciju riska efektīva pārvaldīšana publiskajā sektorā. Saiva Krastiņa, Valsts administrācijas skola, 16.03.2022. Nav publiski pieejams.

Ņemot vērā to, ka sankcijas ir personu ierobežojoši pasākumi, tās vienmēr tiek noteiktas ar tiesību aktiem. Līdz ar pašām sankcijām, tiek noteikti arī to ieviešanas mehānismi un regulēti citi ar tām saistīti jautājumi. Turklāt daudz niansētu jautājumu tiek skaidroti paskaidrojošajos dokumentos, piemēram, ES ieviesto sankciju piemērošanas vadlīnijās, viedokļos par atsevišķu normu piemērošanu u.c.

Līdz ar to ir būtiski, ka **administrators ir iepazinies un orientējas sankciju sistēmā, normatīvajā regulējumā, viņam ir izpratne par šiem jautājumiem un viņš regulāri papildina savas zināšanas.**

Ļoti svarīgi ir ņemt vērā to, ka administratora pienākums ievērot sankcijas ir vispārējs, proti, tas nav sašaurināms pret kādu konkrētu maksātnešpējas procesā iesaistīto personu, piemēram, parādnieku. Administratoram ir pienākums ievērot sankcijas attiecībā uz visām procesā iesaistītajām personām, ar kurām pastāv vai pastāvēs tādas attiecības, uz kurām var attiekties sankcijas. Proti, pašu parādnieku, kreditoriem, pieaicinātajiem speciālistiem u.c. pakalpojumu sniedzējiem, mantas ieguvējiem utt., jo darījuma attiecību ietvaros šīm personām var tikt darīti pieejami saimnieciskie un finanšu resursi.

Efektīva un uz būtību vērsta sankciju ievērošanas sistēma (kura sastāv no iepriekš minētajiem elementiem) ir nepieciešama, gan lai administrators nodrošinātu sankciju ievērošanu, gan lai sevi pasargātu no iesaistes sankciju apiešanās vai pārkāpšanās. Sankcijas vienmēr ir piemērojamas pēc to mērķa un gara, tās stāv pāri "formai". Formāla pieeja sankciju jautājumos nav pieļaujama.

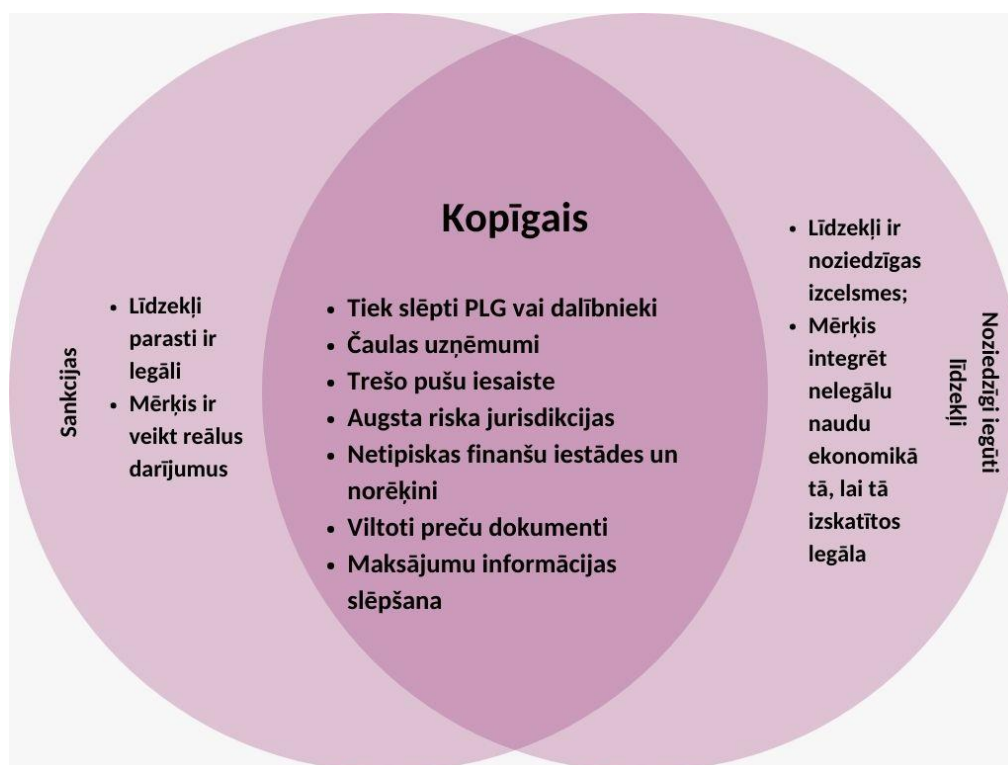
1.3. Sankcijas un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana

Lai gan administratoram kā Novēršanas likuma subjektam varētu šķist, ka sankciju piemērošanas principi ir līdzīgi Novēršanas likuma prasību izpildes principiem, tomēr ir svarīgi saprast, ka tie ir būtiski atšķirīgi un nošķirami.

Kā norādīts iepriekš, sankcijas ir ārpolitikas instruments, kura mērķis primāri ir nevardarbīgā ceļā novērst starptautisko tiesību pārkāpumus, un sankciju subjekti vai objekti (sektorālo sankciju gadījumā) paši par sevi var arī nebūt saistīti, piemēram, ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Sankciju gadījumā parasti līdzekļi vai resursi būs legāli.¹² Attiecīgi arī personas, pret kurām ir piemērotas sankcijas vai kuru saimnieciskā darbība ir saistīta ar sektorālajām sankcijām, var būt

¹² Izņēmums ir līdzekļi, kuri pieder personai vai kurus tieši vai netieši kontrolē persona, kura ir iekļauta uz Sankciju likuma pamata Ministru kabineta sastādītajā sankciju subjektu sarakstā nolūkā cīnīties pret iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā (Novēršanas likuma 4. panta trešās daļas 2. punkts).

tiesību aktiem atbilstoši un leģitīmi darbojošies komersanti. Ņemot vērā sankciju mērķi, sadarbības aizliegumam var būt pavisam cits nolūks, kas nav saistīts ar sankciju subjekta darbību likumību.¹³

Jāatceras, ka, neskatoties uz līdzekļu legālās izcelsmes faktu, sankciju subjektu veiktie darījumi un no tiem izrietošās darbības, ciktāl nav piemērojami izņēmumi sankciju izpildē, ir uzskatāmi par vēršiem uz aktīvu slēpšanu un atbrīvošanu no ierobežojumiem.

2. SANKCIJU PIEMĒROŠANA JURIDISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ

Sankciju piemērošanas normatīvajā regulējumā nav ietverts regulējums par maksātnespējas procesa piemērojamību sankciju subjektam. Tomēr no Regulas 5. panta izriet, ka spriedumi par tādām saistībām, kas radušās pirms personas sankcionēšanas, ir izpildāmi. Turklāt jāņem vērā, ka sprieduma par juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu sekas ir personas juridiska un faktiskā kontroles zaudēšana pār sabiedrību un tās mantu.

Proti, Maksātnespējas likuma 63. panta pirmās daļas 1. un 2. punktā un 64. panta pirmās daļas 1. punktā noteikts, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas:

¹³ Pastars E., Bušs K., Tipaine M. Sankciju risku pārvaldība un karadarbības Ukrainā ietekme uz darījumu izpildi. Jurista Vārds, 19.04.2022., Nr. 16 (1230), 11.-15. lpp.

- 1) parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu, un šīs tiesības iegūst administrators;
- 2) parādnieka pārvaldes institūciju darbība tiek apturēta, un parādnieka pārvaldīšanu veic administrators;
- 3) administratoram ir visas normatīvajos aktos, parādnieka statūtos vai līgumos paredzētās pārvaldes institūciju tiesības, pienākumi un atbildība.

No minētajām tiesību normām izriet, ka līdz ar juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu visas parādnieka izpildinstitūcijas zaudē jebkādas pilnvaras pār parādnieku, un tās iegūst administrators. Faktiski ne valde, ne padome, ne dalībnieku sapulce vairs nevar īstenot nekādu varu pār parādnieku. Savukārt, no maksātnespējas procesa mērķa un tā norises izriet, ka maksātnespējas process norit tā kreditoru interesēs, proti, lai gan PLG dokumentos netiek nomainīts, faktiski PLG no parādnieka aktīviem ir kreditori. Atsaucoties uz 1.1. sadaļā minētajiem juridiskās personas kontroles kritērijiem, ir skaidrs, ka no Maksātnespējas likumā ietvertā regulējuma izriet, ka līdz ar spriedumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu persona zaudē kontroli pār juridisko personu. Līdz ar to juridiskās personas maksātnespējas process ir faktiski īstenojams.

Vienlaikus ir jāņem vērā, ka juridiskās personas maksātnespējas process var tikt izmantots ļaunprātīgi, piemēram, lai ar fiktīvu darījumu starpniecību atbrīvotu sankcionētas personas līdzekļus par labu kontrolējošai personai. Proti, pirms maksātnespējas procesa var tikt izmantoti tādi juridiski risinājumi, lai slēptu darījuma puses un pārnestu parādnieka aktīvus uz citām personām, līdzīgi kā tas ir gadījumos, kad pirms maksātnespējas procesa tiek atsavināti aktīvi, lai izvairītos no saistību segšanas ar kreditoriem. Piemēram, noslēdzot līgumus par uzņēmuma aktīvu atsavināšanu ar atpakaļejošiem datumiem, kuru izpildījumu ir grūti pārbaudīt, un sagrozot finanšu rādītājus. Kā jau minēts iepriekš, visbiežāk sankciju režīms tiek apiets, izmantojot starpniekus, čaulas kompānijas ķēdes, uzticamības personas un citus juridiskus risinājumus, kas ļauj slēpt darījuma puses, maksātāju vai preču saņēmēju.

Līdz ar to būtu jāpievērš uzmanība gadījumiem, kad ievērojamas prasījuma tiesības pret maksātnespējīgo subjektu ir tieši tā dalībniekam vai gadījumiem, kad parādnieka aktīvu vērtība ievērojami pārsniedz kreditoru prasījumu kopsummu.

Tāpat atkārtoti jāvērš uzmanība, ka sankcijām pakļauts var būt ne tikai pats parādnieks, bet arī kreditors, mantas ieguvējs, pakalpojuma sniedzējs u.c. procesā iesaistītās personas. Arī šajās situācijās administratoram ir pienākums nodrošināt, ka netiks pārkāptas vai apietas sankcijas.

Administratoram ir jābūt skaidram redzējumam par maksātnespējas procesa norisi atbilstoši sankciju regulējumam, lai gadījumā, ja maksātnespējas procesā ir iesaistīta sankcionēta persona, uzreiz būtu skaidra nepieciešamā rīcība. Būtiskākais princips, kas jāņem vērā, piemērojot sankcijas, sevišķi neskaidros un nestandarta gadījumos – sankciju mērķis ir liegt sankciju subjektam un ar to saistītajām personām jebkādu tiešu vai netiešu piekļuvi saimnieciskajiem un finanšu resursiem.

2.1. Maksājumu veikšana

Gadījumā, ja parādnieks ir pakļauts sankcijām, tā naudas līdzekļi kredītiestāžu (ja tās atrodas valstīs, kuru pienākums ir ievērot sankcijas; Latvijā arī maksājumu iestādes) kontos būs iesaldēti, jo to paredz finanšu ierobežojumi. Tomēr atbilstoši Regulas 5. pantam kompetentās iestādes var atļaut konkrētu iesaldētu līdzekļu vai saimniecisko resursu atbrīvošanu, ja situācija atbilst noteiktiem kritērijiem. Saskaņā ar Sankciju likuma 10. panta pirmo daļu, ja starptautiskās vai nacionālās sankcijas paredz noteiktus izņēmuma gadījumus sankciju izpildē, kompetentā institūcija pēc sankciju subjekta lūguma var pieņemt lēmumu par šādu izņēmumu piemērošanu sankciju subjektam.

Attiecībā uz finanšu ierobežojumiem kompetentā institūcijā Latvijā ir FKTK.¹⁴ Izņēmumu piemērošanas kārtību attiecībā uz finanšu ierobežojumiem regulē Noteikumi Nr. 126. Atbilstoši šo noteikumu 19. punktam, kredītiestāde var sniegt pakalpojumus, ja attiecīgu atļauju ir devusi FKTK. Maksātnespējas procesa nodrošināšanai nepieciešamie maksājumi vispārīgi ir uzskatāmi par pamatu, lai FKTK šādu atļauju izsniegtu.

Līdz ar to, ja administratoram ir nepieciešamība iegūt šādu atļauju, viņam jāvēršas ar iesniegumu attiecīgajā kredītiestādē, iesniedzot informāciju par darījuma būtību, pamatojumu un darījumu pamatojošus dokumentus, kā arī citu kredītiestādes pieprasīto informāciju. Kredītiestāde veiks iesnieguma un iesniegto dokumentu izvērtējumu, t.sk. vērtēs atbilstību normatīvo aktu prasībām, un, konstatējot visus nepieciešamos priekšnosacījumus, vērsīsies FKTK atļaujas saņemšanai, iesniedzot izvērtējumu, ka sniedzamais pakalpojums atbilst Noteikumu Nr. 126 19. punktā noteiktajiem izņēmumiem maksātnespējas procesa kontekstā. Savukārt, FKTK, izvērtējot kredītiestādes iesniegumu, pieņems lēmumu par atļaujas izsniegšanu vai neizsniegšanu. Nekādā gadījumā nedrīkst maksājuma rīkojuma detaļās pēc maksājuma atteikšanas dzēst vai modificēt datus, kas ļautu identificēt sankciju riskus. Tā ir sankciju apiešanas metode.

2.2. Aktīvu atsavināšana

Gadījumā, ja parādnieka īpašumā ir publiskajos reģistros ierakstīta manta, kas pakļauta civiltiesiskajiem ierobežojumiem, līdzīgi kā maksājumu veikšanas gadījumā, administratoram ir tiesības lūgt kompetentajai institūcijai atļauju šo mantu atsavināt.

Kompetentās institūcijas ir noteiktas Sankciju likuma 13. pantā, piemēram, rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatu nodaļas ir kompetentās institūcijas attiecībā uz zemesgrāmatās izdarāmajiem ierakstiem. Gadījumā, ja Sankciju likums nenoteic kompetento iestādi, ir jāvadās pēc tās vispārējās

¹⁴ Saskaņā ar 2021. gada 30. septembra grozījumiem Sankciju likumā no 2023. gada 1. janvāra kompetentā institūcija attiecībā uz finanšu ierobežojumiem ir Latvijas Banka.

kompetences, kas tai noteikta citos normatīvajos aktos. Administrators ir tiesīgs vērsties kompetentajā iestādē ar motivētu iesniegumu un lūgt atļauju atsavināt konkrēto parādnieka mantu.

Gadījumā, ja sankcionēta parādnieka maksātnespējas procesā ir atsavināmi aktīvi, kas nav ierakstāmi publiskajos reģistros, lēmumu par šādu aktīvu atsavināšanu pieņem administrators. Proti, nav nepieciešama atļauja no kādas citas kompetentās institūcijas.

Neatkarīgi no tā, vai tiek atsavināta manta, kas ir ierakstīta publiskajos reģistros, vai ne, maksājumi, kas veicami, lai norēķinātos par attiecīgo mantu, ir saskaņojami ar kredītiestādi (skat. 2.3. un 2.4. apakšsadaļas par maksājumu veikšanas kārtību). Līdz ar to, lai maksājumi notiktu normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un tiktu izslēgts risks pārkāpt sankcijas, **administratoram ir jāinformē potenciālais mantas ieguvējs par to, ka uz parādnieku ir attiecināmas sankcijas un pirms maksājumu veikšanas, tos ir nepieciešams saskaņot (lai saņemtos līdzekļus varētu iesaldēt saņēmēja kontā).**

Mantas atsavināšanas gadījumā administratoram rūpīgi jāizvērtē mantas ieguvējs (sankciju skrīnings un riskos balstīta pieeja, kas izriet no administratora izstrādātās IKS). Tas jā dara jebkurā gadījumā, neatkarīgi no tā, vai pats parādnieks ir sankciju subjekts, vai nē. Mantas atsavināšana sankcionētai personai ir aizliegta, jo šāda rīcība ir pretrunā sankciju mērķim – liegt piekļuvi sankcionētai personai jebkādiem saimnieciskiem resursiem. Apsvērumiem par maksātnespējas procesa efektivitāti un kreditoru prasījumu apmierināšanu pēc iespējas lielākā apmērā šādā situācijā nav nozīmes. Šis nosacījums jāievēro arī tad, ja parādnieka manta tiek pārdota izolē Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Jāatzīmē, ka ne Maksātnespējas likumā, ne Civilprocesa likumā nav noteikts, ka sankciju attiecināmība uz pircēju būtu šķērslis mantas atsavināšanai, tomēr šādā gadījumā administratora pienākums ir piemērot Sankciju likumu, kas satur aizliegumu iesaistīties darījuma attiecībās ar sankciju subjektiem (darīt tiem pieejamus saimnieciskos un finanšu resursus; mantas pārdošana sankciju subjektam nozīmētu, ka tam tiek darīti pieejami šie resursi).

2.3. Sankcionēts kreditors

Ņemot vērā to, ka sankcijas nav uzskatāmas par sodu, bet par ierobežojošu pasākumu, kurš var tikt atcelts, savukārt, kreditora prasījuma neatzīšanas gadījumā saistība noilgst, sankcionēta kreditora prasījumu maksātnespējas procesā neatzīt nav pamata. Arī sankciju regulējums pats par sevi neaizliedz labvēlīga lēmuma pieņemšanu attiecībā uz sankcionētu personu. Vienlaikus, ņemot vērā sankciju mērķi, sankcijām pakļauts kreditors nedrīkstētu maksātnespējas procesā izmantot tādas tiesības, kuru realizēšana ietekmē šī kreditora mantisko stāvokli, piemēram, balsot kreditoru sapulcē par jautājumiem, kas ietekmē maksātnespējas procesa mantisko stāvokli. Sankcionētam kreditoram nedrīkst liegt tiesības būt informētam par maksātnespējas procesu vai izteikt lūgumus.

No aizlieguma sankcionētai personai darīt pieejamus saimnieciskos un finanšu resursus izriet arī tas, ka administrators nedrīkst šādam kreditoram piedāvāt mantu paturēt sev saskaņā ar Maksātnespējas likuma 111. panta septīto daļu, jo šādā veidā tiktu daļēji segts šī kreditora prasījums ieskaita veidā.

Attiecībā uz sankcionēta kreditora prasījuma segšanu, jāievēro finanšu ierobežojums, proti, visi sankciju subjekta finanšu līdzekļi ir iesaldējami. Finanšu līdzekļu iesaldēšanu veic kredītiestādes, līdz ar to administrators ir tiesīgs segt šāda kreditora prasījumu, pārskaitot naudas līdzekļus uz kreditora norēķinu kontu Latvijā reģistrētā kredītiestādē, pirms tam pārliecinoties par to, ka attiecīgie naudas līdzekļi šajā kontā tiks iesaldēti. Lai to noskaidrotu un saskaņotu naudas pārskaitījumu, administratoram ar iesniegumu ir jāvēršas attiecīgajā kredītiestādē. Pienākums pārliecināties par naudas līdzekļu iesaldēšanu gulstas uz administratoru. Nesaskaņotu maksājumu veikšana uz sankcionētas personas kontu ir kvalificējama kā sankciju pārkāpšana. Papildus administratoram ir jāinformē arī kreditoru par to, ka šāds maksājums tiks veikts.

2.4. Depozīta saņemšana

No Sankciju likuma 2. panta otrās daļas izriet arī Maksātnespējas kontroles dienesta pienākums ievērot sankcijas. Līdz ar to arī Maksātnespējas kontroles dienestam, veicot maksājumus, tajā skaitā veicot depozīta izmaksu uz parādnieka kontu, ir jāpārliecinās, ka līdzekļi netiek pārskaitīti sankcionētai personai.

Valsts iestāžu norēķinu kontu turētājs ir Valsts kase. Saskaņā ar Sankciju likumu un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumu FKTK nevar izsniegt atļauju Valsts kasei konkrētu iesaldētu līdzekļu vai saimniecisko resursu atbrīvošanai, jo Valsts kase nav finanšu un kapitāla tirgus dalībnieks un neatrodas FKTK uzraudzībā. Tāpat Sankciju likums neparedz, ka Valsts kase šādu atļauju var piešķirt sev, jo Valsts kase nav kompetentā institūcija.

Līdz ar to, lai administrators saņemtu depozītu uz sankcionēta parādnieka norēķinu kontu, viņam ir jāvēršas kredītiestādē, kurā plānots saņemt maksātnespējas procesa depozītu, lai pēc darījuma izvērtēšanas tā vērstos FKTK pēc atļaujas maksājuma pieņemšanai. Pēc atļaujas saņemšanas maksātnespējas procesa depozīta saņēmējam tā jāiesniedz Maksātnespējas kontroles dienestam, kas pirms maksātnespējas procesa depozīta izmaksas veikšanas saņemto atļauju iesniegs Valsts kasē kopā ar dokumentiem, kas apliecina maksājuma būtību.

3. ZIŅOŠANA

Saskaņā ar Sankciju likuma 17. pantu administratoram ir pienākums:

- 1) nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darb dienā ziņot Valsts drošības dienestam par sankciju pārkāpšanu vai tās mēģinājumu;
- 2) ja ir aizdomas par sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu finanšu ierobežojumu izpildē, ziņot par to Finanšu izlūkošanas dienestam Novēršanas likumā noteiktajā kārtībā.

Saskaņā ar Krimināllikuma 84. pantu par sankciju pārkāpšanu ir paredzēta kriminālatbildība. Sankciju likuma 17. pants attiecas tikai uz kompetento institūciju uzraudzībā esošajām personām. Pārējām personām ziņošanas pienākums par sankciju pārkāpumu kā par smagu noziegumu izriet no Krimināllikuma.

Ziņošana neatbrīvo no atbildības par sankciju apiešanu vai pārkāpšanu. Sankciju ievērošana ir administratora un ikvienas personas pienākums.

4. NODERĪGAS SAITES

Šajā sadaļā apkopotas saites uz dažādiem informatīviem materiāliem, kas ir noderīgi izpratnes par sankciju piemērošanu veicināšanai.

Ārlietu ministrija:

- 1) Informatīvais materiāls (vadlīnijas) sankciju efektīvai ieviešanai Latvijā. Ārlietu Ministrija. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/3137/download>;
- 2) Biežāk uzdotie jautājumi un atbildes par Krievijai un Baltkrievijai noteiktajām sankcijām. Ārlietu ministrija. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/6536/download>;
- 3) Ārlietu ministrijas ikmēneša biļeteni par sankciju aktualitātēm. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/sankciju-biletens>;
- 4) Kompetentās iestādes jautājumos par nacionālajām un starptautiskajām sankcijām. Ārlietu ministrija. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/kompetentas-iestades-jautajumos-par-nacionalajam-un-starptautiskajam-sankcijam>;

FID:

- 1) Pret Krieviju noteikto sankciju apiešanas indikatori. Finanšu izlūkošanas dienests. Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/2022/Pret_Krieviju_noteikto_sankciju_apiesanas_indikatori.pdf;
- 2) Sankciju meklētājs. Finanšu izlūkošanas dienests. Pieejams: <https://sankcijas.fid.gov.lv/>;

FKTK:

- 1) Ceļa karte par iepriekš noslēgto saistību izpildi. FKTK. Pieejams: https://www.fktk.lv/wp-content/uploads/2022/03/leprieks-noslegto-saistibu-izpilde_celakarte.pdf;
- 2) Pret Krieviju ieviestās sankcijas un to piemērošana: semināru ieraksti. FKTK. Pieejams: <https://www.fktk.lv/klientu-aizsardziba/finansu-noziegumu-noversana/sankcijas-pret-krieviju-un-baltkrieviju/pret-krieviju-ieviestas-sankcijas-un-to-piemerosana-preses-konferences/>;

ES un citi:

- 1) Pārskats pār sankcijām un ar tām saistītajiem instrumentiem (*Overview of sanctions and related tools*). Eiropas Komisija. Pieejams: https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/overview-sanctions-and-related-tools_en
- 2) Eiropas Padomes informatīvie materiāli par sankcijām. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/sanctions/>;
- 3) ES sankciju meklētājs. Pieejams: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>;
- 4) Vadlīnijas sankciju subjektu skrīningam (*Publication of Guidance on Sanctions Screening*). Wolfsberg grupa. <https://www.wolfsberg-principles.com/articles/publication-guidance-sanctions-screening>.

KOPSAVILKUMS

Būtiskāko secinājumu apkopojums:

- ✓ Sankcijas vienmēr ir piemērojamas pēc to mērķa un gara, tās stāv pāri "formai";
- ✓ Juridiska persona vai veidojums var kļūt par sankciju subjektu ne tikai tādēļ, ka tas iekļauts sankciju sarakstā, bet pamatojoties uz to, ka tas pieder vai to kontrolē fiziska vai juridiska persona, kas iekļauta sankciju sarakstā;
- ✓ Sankciju mērķis ir liegt sankciju subjektam un ar to saistītajām personām jebkādu tiešu vai netiešu piekļuvi saimnieciskajiem un finanšu resursiem;
- ✓ Sankciju meklētājos var atrast tikai tās personas, kuras pašas ir iekļautas sankciju sarakstos, bet tajos nevar atrast sankciju subjektus, kas par tādiem ir kļuvuši, pamatojoties uz personas īpašumtiesībām vai kontroli;
- ✓ Sankciju pārbaude meklētājos ir veicama neatkarīgi no riska novērtējuma, darījumu summas un klienta riska;
- ✓ Administratoram ir pienākums ievērot sankcijas attiecībā uz visām procesā iesaistītajām personām, ar kurām pastāv vai pastāvēs tādas attiecības, uz kurām var attiekties sankcijas;
- ✓ Efektīva un uz būtību vērsta sankciju ievērošanas sistēma (kura sastāv no trim elementiem: sankciju skrīninga, efektīva risku izvērtējuma un IKS, regulējošo normatīvo aktu pārzināšanas un administratora izpratnes par sankciju jautājumiem) ir nepieciešama, lai administrators sevi pasargātu no iesaistes sankciju apiešanā vai pārkāpšanā;
- ✓ Svarīgi ir IKS tekstu veidot viegli uztveramu, skaidru, lakonisku, nepārprotamu, viennozīmīgu un praksē ērti pielietojamu;
- ✓ Neskatoties uz līdzekļu legālās izcelsmes faktu, sankciju subjektu veiktie darījumi un no tiem izrietošās darbības, ciktāl nav piemērojami izņēmumi sankciju izpildē, ir uzskatāmi par vērstiem uz aktīvu slēpšanu un atbrīvošanu no ierobežojumiem;
- ✓ Sankciju attiecināmība uz konkrētu subjektu nav ierobežojums maksātnespējas procesa pasludināšanai, tomēr administratoram maksātnespējas procesa gaitā jāņem vērā sankciju mērķi liegt sankciju subjektam un ar to saistītajām personām jebkādu tiešu vai netiešu piekļuvi saimnieciskajiem un finanšu resursiem;
- ✓ Ja parādnieks ir pakļauts sankcijām, tad administratoram jāvēršas attiecīgajā kredītiestādē un jālūdz atļauju veikt maksājumus, kas nepieciešami maksātnespējas procesa nodrošināšanai;
- ✓ Ja parādniekam ir manta, kas pakļauta civiltiesiskiem ierobežojumiem, administratoram ir tiesības lūgt kompetentajai institūcijai atļauju šo mantu atsavināt;
- ✓ Nav pamata neatzīt kreditora prasījumu tikai tāpēc, ka kreditors ir sankcionēts, tomēr sankcijām pakļauts kreditors nedrīkst maksātnespējas procesā izmantot tādas tiesības, kuru realizēšana ietekmē šī kreditora mantisko stāvokli;
- ✓ Administrators var veikt maksājumus uz sankcionētas personas kontu kredītiestādē, kas reģistrēta Latvijā, iepriekš pārliecinoties, ka līdzekļi tiks iesaldēti, un šādu maksājumu iepriekš saskaņojot ar attiecīgo kredītiestādi;

- ✓ Ar kredītiestādi nesaskaņotu maksājumu veikšana uz sankcionētas personas kontu ir kvalificējama kā sankciju pārkāpšana.